

КАМЕННАТА СТАЯ

© Николай Пенчев, автор, 2017 г.
© Галя Петрунова, корица, 2017 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2017 г.

ISBN 978-954-398-519-7

СТАРОБЪЛГАРСКИ ЗАГАДКИ

НИКОЛАЙ ПЕНЧЕВ

Каменната
стая

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ТРУД“, 2017

Пролог

В устата на завързания мъж е натикан парцал, пристегнат за по-сигурно с въже. Голото му тяло лежи съвсем близо до ръба на скалата. Краката му, завързани с червен шнур, отчаяно рият земята, изскубвайки цели туфи трева.

Слънчевите лъчи огряват скалите, отразяват се в слюдата на камъните и се връщат обратно към небето, превръщайки хълма в огромен къс разтопено злато. Тих вятър се провира между клоните на дърветата, носейки надалеч песните на дроздове, косове и славеи.

Малък сив заек спира в края на поляната, изправя се на задните крака, а носът му се сбръчкава, душейки въздуха.

По челото на мъжа се стичат капки пот, влизат в очите му и го заслепяват. Той върти глава във всички посоки, издува гърди в безуспешен опит да извика и скъса въжетата, стегнали тялото му.

Огненочервено, слънцето залязва зад близките хълмове.

– Тихо! Тихо!

До вързания се приближава друг мъж, слаб и висок, с живави ръце и здрави бедра. Последните слънчеви лъчи се отразяват в очите му и те проблясват червени, все едно са пълни с кръв. По устните му играе лека усмивка.

– Тихо! Не се страхувай! – мъжът коленичи до пленника си и започва да го гали по главата, опитвайки се да го успокои. – Няма защо да се плашиш! Там, където отиваш, ще те посрещ-

нат царски! После ще се върнеш обратно и никога повече няма да те е страх от смъртта.

Вързаният се опитва да каже нещо, но от устата му излиза само мучене. Очите му се завъртат безумно в орбитите си, краката му отново рият тревата, жилите на врата му се опъват.

– Успокой се! – разсеяно казва коленичилият до него, наблюдавайки гаснещото слънце.

Изчаква още около минута, след което става и започва да обикаля около пленника.

– Бримо роди Бримос! Бримо роди Бримос! – напява мъжът, тропайки с крака, а ръцете му се стрелкат ту нагоре, ту надолу като страшни черни змии.

Накрая спира танца си и коленичи, загледан в последния слънчев лъч.

– Приеми този пратеник, о, велико божество! Приеми го и го изслушай, защото той носи молбите ми. Приеми го, възнагради го и го върни отново при мен! – мъжът се покланя дълбоко, без да обръща внимание на завързания, който се мята като обезумял.

В този миг последният слънчев лъч угасва.

Мъжът става, запалва две факли и ги закрепва внимателно на края на скалата. Хваща пленника и го издърпва до ръба. Отново започва да тропва с крака и да повтаря напева все по-силно и по-силно, докато песента му заглушава всичко останало. Гласът му изтънява и когато преминава в дълъг писък, той рязко спира и бута жертвата си от ръба на скалата.

Чува се тъп удар, болезнен стон, след което настава тишина. Уплашен от необичайните звуци, заскът помръдва с ухо и побягва.

Мъжът взема едната от факлите, навежда се и осветява подножието на скалата. Тялото на пленника се очертава ясно – черно и неподвижно.

Мъртво.

Мъжът се усмихва доволно, пада на колене и отново вдига ръце към небето.

– Ти прие моя пратеник, боже! Чуй и изпълни молбите ми,
за да властвам над враговете си!

Убиецът се просва на земята и лежи така няколко минути.

Накрая се изправя, заличава всички следи и доволен тръгва
в нощта към проблясващите светлинки на близкия град.

1.

Когато за първи път видях този човек, той изглеждаше така, сякаш душата му е изгубена, животът прекършен, а около него обикаля смъртта.

Стоеше над два пресни гроба – на жена му и на най-добрия му приятел – висок, с дълъг нос и пусната до раменете коса, а по лицето му се стичаха сълзи, които той дори не се опитваше да прикрие, а само час по час бършеше със свития си кален юмрук.

Бях чувал за него, разбира се. То пък оставаше и да не съм чувал, все пак съм повече от три години в двора, но никога досега пътищата ни не се бяха пресичали.

Знаех, че е бил писар, че се е издигнал благодарение на способностите си, че няколко пъти е оказал неопценима помощ на княза, за което е станал негов любимец, храненик и дори борев¹.

Знаех, че е на 29 години, че след изключително успешна мисия в Константинопол се е оттеглил, за да се ожени и живее на спокойствие в имението си до Филипополис. Имение, което ме порази със своята организация и ред, която нямаше как да не забележа, когато го посетих със свитата на княза. Господарят му съвсем наскоро бе оглавил и завършил бляскаво поредното си разследване по изричното настояване на Борис.

---

¹ Съдия в таен съд.

Разследване на жестоки убийства, в които бе загинал и братът на княза Докс и за чийто причинител се сочеше демон или зла сила – Гилу, за която никога дотогава не бях чувал, а след като чух, ми се прииска да не бях чувал.

Макар диренето да бе завършило успешно и убиецът да бе разобличен, то бе донесло ужасяващи последици за самия издирвач, който бе загубил в него жена си и най-добрия си приятел, пред чиито гробове стоеше сега, а заедно с това и малкия си син, отвлечен и изоставен в гората на капризната воля на студа и дивите зверове.

Той минаваше за силен мъж – смел и начетен, с желязна воля и остър като бръснач ум, енергичен и набожен, но сега, като го гледах, ми приличаше повече на загубен в мъглата старец, сломен и прекършен от нерадостните дарове на съдбата.

Лицето му се беше сбръчкало и свило като стафида, косата му висеше на фъндъци под лекия дъжд, стоеше прегърбен, с отпуснати до тялото ръце, все едно целият живот е изтекъл от него.

Малко преди да тръгнем, той се отърси от унеса си, доближи се до княза и му каза нещо, а очите му бяха все така празни и пусти като нощта.

Борис го прегърна, потупа го по рамото и се метна на коня. Опита се да му вдъхне кураж с няколко думи, но той остана неподвижен – там, насред двора, под дъжда, все така прегърбен и сломен, без да има сили дори да вдигне глава.

Князът приближи коня си към мен и леко се наведе.

– Агрипа – каза ми той, – искам да останеш няколко дена при него. Не съм сигурен дали ще успее да издържи цялата тази мъка. А не искам да го загубя. Можеш ли да му помогнеш?

Обърнах се и отново погледнах прегърбения мъж.

Той продължаваше да стои, без да помръдва от мястото си, сякаш светът около него не съществува и вдигнах рамена.

– Не знам, господарю! Но ще направя всичко по силите си!

Така се запознах с Климент, княжеския писар.

Роден съм в едно селце близо до Верона, в семейство на мелничари. Поне баща ми и тримата ми братя бяха такива. Майка ми, Бог да я прости, беше починала от възпаление след раждането ми, поради което останалите ми роднини не ме обичаха особено. Аз самият дълго не можех да си го простя и често вечер, преди да заспя, заслушан в скрибуцането на мелничарското колело, ми се струваше, че заедно с него чувам виковете на майка си, преди да умре. Много ми се искаше да спра тези викове и, макар да бях малък, тогава за първи път се замислих няма ли начин да се направи така, щото, когато някоя жена ражда, да не умира?

За разлика от братята ми не бях надарен нито с широки плещи, нито с голяма сила, а още от малък бях какъвто съм сега – по-скоро дребен и нисичък. Не ставах за носене на чували с просо, счемик или жито, нито можех да оправям камъните или дървеното колело. Единственото, за което ме използваша, беше да водя коня, който помагаше при меленето, когато дойдеше извънредна поръчка, а като поотраснах, и да водя сметките.

Макар да не бяхме кой знае колко богати, не бяхме и бедни. Хляб винаги ни се намираше, то пък оставаше и да няма хляб на трапезата на един мелничар, а понякога, но поне веднъж в седмицата, хапвахме и месо.

Както вече казах, като малък често ме спхождаше мисълта как може да се направи така, че жените да не умират при раждане, мъжете от треска, а малките деца от болестите, от които умират малките деца, и въобще хората да живеят по-здрави и щастливи.

Щастието, уверен съм в това, освен със спасението на душата е свързано и с физическото здраве на тялото. Защото душата си е душа, но и тя трябва да живее някъде. И използва за това тялото, този неин храм, но когато храмът е порутен, тече и мазилката се кърти, и душата не се чувства добре в него.

Но да не се отклонявам.

В селото ролята на лечител се изпълняваше от ковача – огромен човек с рунтави ръце и ниско чело, който можеше не

само да извива подкови, но след това и да ги изправя в първоначалното им положение.

Ако те боли зъб и можеш да си платиш – отиваш при ковача, пиеш малко разреден сок от мак, той хваща зъба с клещите си, вади го и ти дава да се изжабуркаш с вино, та кръвта да спре.

Ако те боли нещо друго, стискаш зъби, молиш се на Бога да ти мине и ако си силен и здрав оздравяваш, ако ли не – ковачът кове пироните на ковчегата ти и това е.

Аз обаче някак си знаех, че това не трябва да е така.

И когато брат ми си счупи ръката и искаха да му я отрежат до лакътя, за да не гангренияса, се възпротивих. Пък и брат ми, честно казано, много-много не искаше да му режат ръката до лакътя. Как щеше да носи чувалите и да мели зърно с една ръка?

Наместих костта, стегнах я здраво между две летви и я превързах с ленено платно. Всяка сутрин и всяка вечер стягах превръзката отново, а срещу половин чувал брашно ковачът ми даде цяла кана разреден сок от мак, от който давах по малко на брат ми заедно с наkisнатата лайка, та да спре възпалението.

Въпреки всичко го болеше, особено нощем, но след седмица болката премина. След още шест ръката му беше като нова. Е, вярно, малко по-слаба и леко крива, защото не бях наместил костта както трябва, но кой се интересува от това, щом е на мястото си и с нея може да се работи?

След този случай баща ми ми разреши да си направя малка градинка с билки зад воденицата. Отначало я засях цялата с лайка – много полезно растение, защото не знаех нито какво, нито как да садя. За мой късмет жената на един от мливарите обеща да ме научи, ако ѝ вземем по-малко за меленето. Съгласихме се, но баща ми ме накара да обещава, че ще върна всяка медна пара, която сме отбили.

Постепенно градината ми се увеличи, стръковете в нея ставаха все повече, а с това и уменията ми.

В мелницата идваха всякакви хора – както отблизо, така и отдалеч. Носеха различни неща, сред които билки, мехлеми и

отвари, и когато се случеха такива мливари, аз дълго стоях и говорех с тях.

На петнайсет вече можех да лекувам треска, болен стомах, възпалено ухо, всякакви рани и счупвания, стига човекът да дойде навреме, та раната да не загнои, и някои други болести, а ковачът, всеки път щом ме видеше, плюеше на земята и обръщаше глава на другата страна.

В мелницата вече идваха хора не само да си смелят зърното, но и болни и сакати както от нашето, така и от близките села и скоро изкарвах повече отколкото баща ми и тримата ми братя, взети заедно.

Сгодих се за дъщерята на месаря, прекрасно, добре гледано създание с кожа като на нимфа, дълги къдрави златни коси и бездънни сини очи и вече оглеждахме място, където да си вдигнем къща, когато дойде чумата и животът ми се преобърна.

Болестта ни връхлетя като мълния и, докато се усетим, отнесе почти всички, в това число баща ми, тримата ми братя, ковача, дъщерята на месаря и досегашния ми добър късмет.

А аз не можах да направя нищо!

Въпреки знанията си, които мислех, че притежавам, въпреки градината с билки, с която толкова се гордеех.

Лековете ми не помагаха, отварите нямаха никакъв ефект, както и настойките, извлеците и мехлемите. Можех само да давам на болните разреден сок от мак, за да намаля болката, но и той свърши бързо и след това всичко беше в Божиите ръце.

Не знам защо не умрях. Явно Господ имаше други планове за мен.

Продадох мелницата, събрах малкото си багаж – два чифта панталони, риза, елек, шапка, два ката бельо и всичкия разсад, който успях да взема, и заминах.

Чумата ме убеди, че нищо не знам, а да се бориш с болестите е много по-трудно, отколкото предполагам първоначално.

Това, кой знае защо, вместо да ме сломи, повдигна духа ми и се зарекох да обиколя целия свят, да намеря най-добрите учи-

тели, но да направя така, щото да няма болест, счупване или рана, с които да не мога да се преборя.

Е, сега вече знам, че лек за чумата не е открит, но има начини да се предпазиш от нея, както и някои настойки, които наистина рядко, но все пак помагат.

Обиколих доста места.

Първо отидох във Верона, където научих всичко за хуморите¹, черната жлъчка, лечебните балсами, ползата от баните и минералната вода. Четох съчиненията на Гален², Целз³, Александър от Трал⁴, Скрибоний Ларг⁵, Нигер⁶ и много други. Мислех да се установя за постоянно там, но ми се наложи да бягам, след като един от местните големци бе отровен, а аз бях набеден, че съм го снабдил с отровата.

Прехвърлих се в Африка и поживях в Александрия, където се изучих за хирург и вече можех не само добре да намествам счупени кости, но и да правя операции на корема, гърдите и гърлото.

Но лошият късмет не ме остави и тук.

Жената на един от местните емири, която бях излекувал, се влюби страстно в мен, което не се хареса на мъжа ѝ. Затова една тъмна нощ ми се наложи да бягам, стиснал в ръка коже-

---

¹ Хипократ (460–370 г. пр.Хр.) разглежда четирите човешки темперамента – холеричен, меланхоличен, сангвиничен и флегматичен, като свързани с четирите хумора или телесни течности в тялото на човека, съответно кръв, жлъчка, черна жлъчка и флегма. Когато равновесието между тях е нарушено, в човека преобладава някой от съответните темпераменти за сметка на друг.

² Елий (Клавдий) Гален (129–216 г.) – римски лекар, хирург и философ – бел. ред.

³ Авъл Корнелий Целз (около 25 г. пр.Хр. – около 50 г. сл.Хр.) – римски историк, автор на трактати по медицина – бел. ред.

⁴ Лекар, живял в античния град Трал в Мала Азия през 525–605 г. – бел. ред.

⁵ Римски лекар, живял през I в. сл.Хр. – бел. ред.

⁶ Секстий Нигер – римски лекар, писател и фармаколог, живял през I в. сл.Хр. – бел. ред.

ния си вързоп, в който едва успях да пхна инструментите си и няколко книги.

За късмет намерих кораб, който ме заведе не къде да е, а на Кос, тази люлка на медицината, където прекарах две години, внимателно преписвайки и изпробвайки всички рецепти, записани в книгата в храма на Асклепий.

После минах през Коринт, където станах придворен лекар на тамошния сатрап, но се наложи да напусна, защото той беше свален и убит, а противниците му не питаха много-много кой какъв точно е бил в свитата му.

Пътувах и на изток, защото персийците са отлични лечители, и там научих много за раните и лечебните смески.

На изток, в Никея, срещнах ромейския кесар Варда, който страдаше от твърд стомах и когото успях да излекувам с корен от аир, лайка и мед. Той остана толкова доволен, че ме взе със себе си в Константинопол и само след няколко месеца се превърнах в един от тримата лекари, на които разчиташе не кой да е, а неговият племенник – самият император Михаил III.

Не беше зле за четвърти син на обикновен мелничар, нали?

Всичко се беше наредило отлично, но лошият късмет, който не спираше да ме следва от появата на чумата, си показва рогата отново.

Както вече казах, личните лекари на императора бяхме трима – аз и още двама гърци – Агатон и Сократис, и няма защо да крия, че всеки от нас правеше всичко възможно, за да се докаже пред Михаил за сметка на другите.

Това продължи до деня, в който гърците, колкото и невяроятно да звучи, се обединиха срещу мен и успяха да внушат на императора, че се опитвам да го отрова. Това всъщност не беше много трудно, защото Михаил имаше тежък характер, а в добавка към това беше и непоправим пияница. От постоянното прекаляване с вино изпитваше болки в корема, често му се гадеше, а лигавицата на устата му беше разранена и го дразнеше.

След един особено продължителен запой той припадна, а сокът, който му дадох – смес от морков, цвекло, целина и ма-

гданоз, вместо да му помогне както преди, го накара да се чувства още по-зле.

То каквото и да беше взел този пияница, едва ли щеше да го оправи, но двамата ми „колеги“ се възползваха от ситуацията, внушавайки на императора, че враговете му са ме подкупили, за да го погубя.

Така ми се наложи отново да бягам посред нощ, понесъл инструменти, книги и отвари. Надявах се да намеря кораб на Златния рог, който да ме върне в родината, но такъв този път нямаше и заплашен да се простя с главата си, препуснах на север. Към българите.

Веднага искам да ви кажа – това, което говорят за тях ромеите, пък и други, че са прост народ и варвари, не е вярно!

Първо са християни.

Вярно, покръстили са се преди няколко години и тук-там в царството им още има идолопоклонничество, но няма в Галия, Бургундия, че дори и в Константинопол няма?

Освен това българите имат княз, който, можете да ми вярвате, по нищо не седи по-долу и от ромейския василевс, а в някои отношения дори и го надминава.

Българите са добри, богобоязливи и много по-гостоприемни от повечето народи, при които съм бил, а аз съм бил на доста места. Търгуват, строят църкви и дворци, сеят, орат и жънат, а медът им е ненадминат в цяла Европа – това признават дори и най-върлите им врагове. Но когато започне война, тези добри хора се превръщат в страховити воители, пред които трепери всяка войска. Конницата им е ненадмината. Българите яздят дребни и малки, но много пъргави кончета, а ездачите могат да правят на гърбовете им всичко, каквото си поискат.

Ромеите го знаят и треперят от тях. Много им се иска да ги покорят и все не успяват, а в началото на нашия век тогавашният български хан, вярно езичник, но велик воин, Крум Страшни, тежко ги разгромил, убил императора им Никифор, което между другото се случило едва за втори път в историята на тая велика държава, и обсадил Константинопол. Няколко го-

дини по-късно щял и да го превземе, но бил подло отровен от гърците или поне така са ми казвали.

И да не си мислите, че говоря така за българите, защото сега живея сред тях? Не! Казвам го, защото е истина!

А това, че князът им – Борис, се допитва до съветите ми, и то не само по медицински, но и по други въпроси, също няма никакво значение.

– Ти, Агрипа – казвал ми е той, – си познавач не само на човешките болести, но и на човешката душа. А това е едно от най-ценните познания и всеки владетел ще бъде щастлив да има такъв като теб до себе си!

Което си е самата истина. Искам да кажа, без да се хваля, разбира се, че Борис, който сам също можеше да чете човеците като отворена книга, е напълно прав. Но ако той можеше да разбере кой какъв е, защото това е задължително качество за всеки владетел, то аз го правя поради друга причина.

Най-важното, което научих по време на дългото си странстване, е, че макар болестите да са си болести, то хората са си хора и като такива са различни. И поради тази причина това, което е полезно за един, може да е безполезно или дори опасно за друг.

Искам да кажа, че към всеки човек трябва да се подхожда индивидуално според даденостите, настроенята и хуморите му, което значи освен тялото на човека да се познава и неговата душа или поне да се направи опит да се надникне в нея и да се видят нейните страхове, мечти и желания. Това лекарите на днешно време съвсем са забравили, а прилагат едни и същи лекарства и лечения при всички. В резултат на което понякога болните оздравяват, а понякога не оздравяват, а в немалко случаи се разболяват още повече или даже умират.

Аз искам да съм истински лекар! Не само да печеля пари, без това, разбира се, не може, но и наистина да помагам на хората. А не както не можах да помогна на баща ми, тримата ми братя и дъщерята на месаря, когато чумата дойде в нашето село.